

О. М. Ігнатова,

канд. екон. наук, доцент кафедри банківської справи,
Криворізький економічний інститут
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ЗАОЩАДЖЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ЯК ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ БАНКАМИ СВОЄЇ РЕСУРСНОЇ БАЗИ ТА ІСНУВАННЯ РИНКУ ДЕПОЗИТІВ В УКРАЇНІ

Одним із головних завдань банківських установ є накопичення тимчасово вільних коштів клієнтів банків та розподіл їх між суб'єктами господарювання, у яких виникла потреба у грошах на певний період часу. Так, скорочено можливо уявити механізм інвестування в економіку країни. Але, щоб цей процес відбувся, необхідно бажання та фінансова спроможність клієнтів банку щодо вкладень їх тимчасово вільних коштів до банківських установ. Кошти клієнтів окремо взятого банку — це депозити або його ресурсний потенціал, завдяки якому банківська установа спроможна існувати як фінансова установа. Депозити окремого банку, разом узяті в цілому по банківській системі в державі, утворюють ринок депозитів, де з одного боку це тимчасово вільні кошти (депозити) банківських установ, а з іншого — кошти клієнтів банку (депозити), які відповідно є двома сегментами ринку депозитів.

З'ясовано, що найбільш вагомим сегментом ринку депозитів є кошти клієнтів банківських установ, тобто фізичних та юридичних осіб, а не депозити на міжбанківському ринку. Вагомість «першого» сегменту ринку депозитів, тобто коштів клієнтів банку, полягає у тому, що вони займають найбільшу питому вагу за обсягами, ніж кошти банківських установ, тобто «другий» сегмент ринку. Слід відмітити, що ступінь ризику при інвестуванні на «другому» сегменті ринку депозитів буде вищим, так як інвестування більшою мірою не власних коштів несе подвійний ризик — ризик неотримання очікуваного прибутку від вкладення коштів та можливість неповернення коштів їх власнику.

Таким чином, формування ринку депозитів у банківській сфері залежить саме від зростання «першого» сегменту ринку, тобто коштів клієнтів банку, які представлені грошовими коштами фізичних та юридичних осіб.

Спостереження довели, що переважаючими є обсяги коштів саме фізичних осіб щодо «першого» сегменту ринку депозитів. Так, в Україні за структурою обсяги коштів фізичних осіб на 01.01.2011р. хоча і переважали порівняно з обсягами юридичних осіб в абсолютному вираженні, але розподіл мав певні аномалії [1]. Так, перша група банків України за рейтингом НБУ мала один банк (Укрексімбанк), де обсяги коштів юридичних осіб були на дату спостереження більшими за обсяги фізичних осіб, а всі інші групи банків України (2-а, 3-я та 4-а) мали наступну тенденцію, а саме із кожною наступною групою кількість банків щодо переваг обсягів коштів юридичних осіб поступово зростала, так у другій групі склала 5, у третій — 7, четвертій — 8 [1]. Якщо порівнювати обсяги коштів клієнтів за суб'єктами, то закордонні банки з метою запобігання банківських ризиків при залученні грошових коштів клієнтів перевагу надають коштам фізичних осіб (або населенню). В Україні чіткої динаміки та тенденції щодо переваг коштів клієнтів юридичних або фізичних осіб у банківських установах не спостерігається, для цього необхідно мати дослідження динамічного ряду — 15 років.

Функціонування ринку депозитів є можливим через постійний приплив грошових коштів клієнтів і особливо населення країни. Заощадження населення — це залишок коштів, який є вільним на певний період часу від сплати податків, комунальних послуг, витрат на харчі, одяг тощо. Чим вищий дохід фізичної особи, а це заробітна плата, дохід від ведення домашнього господарства та таке інше, тим залишок коштів на можливі заощадження, більший, а тому ймовірність грошей потрапити до банківської установи вища та навпаки. Заробітна плата в загальних доходах населення повинна становити найбільшу питому вагу. У розвинутих країнах частка заробітної плати у загальних доходах населення складає 50—65 %, а у ВВП — 55 %. Так, у Японії цей показник становить 69 %, у Німеччині — 64 %, а в Україні дані не є реальними через розбіжності інформації офіційних джерел та фактично існуючих даних.

Середньомісячна заробітна плата в Україні за 2010—2011р. становила 239,5 дол. США проти 532,76 — в Казахстані, 645,9 дол. США — у Росії [2] (табл. 1).

Останнім часом за показниками неофіційної статистики індекс споживчих цін (за продуктами харчування) зростає щомісяця пересічно на 8—10 %, відповідно і знецінення грошової маси мало таку ж динаміку, а індекс купівельної спроможності (за товарами першої необхідності) на сьогодні становить 1 грн: 3,40 грн = 0,29.

Таблиця 1

СЕРЕДНЬОМІСЯЧНА ЗАРОБІТНА ПЛАТА В КРАЇНАХ СНД

Місячний до-хід	До 50 дол. США	50,1—150	150,1—250	250,1—350	350,1—450	450,1 дол. США та вище
Азербайджан					375—410	
Вірменія				266—282,2		
Білорусь					328—462,17	
Казахстан						458,55—532,76
Киргизія		127—150,3				
Молдова			228,28	257,37		
Росія						591,8—645,9
Таджикистан		77,9—91,8				
Україна			239,5	287,1		

Таким чином, населення, що має малий статок, потрапляє до найбільш вразливих верств населення, а з великим — навпаки. Тому, фінансово спроможне населення і є на сьогодні клієнтами банківських установ, що забезпечують функціонування ринку депозитів. Незначну частину внеску своїх грошових коштів забезпечує населення, яке досягло пенсійного віку.

За даними спостереження, за останніх 5 років можна виокремити населення України за рівнем достатку :

- заможне населення — 10 %;
- з середнім рівнем достатку — 0 %;
- нижче середнього рівня достатку — 40 %;
- збідніле населення — 50 %;
- населення за межею бідності — не враховувалось (ранжування було проведене на основі анкетного опитування).

Залежність банків від «припливу» чи «відливу» заощаджень населення створюють ситуації банківських ризиків і може «лихоманити» ринок депозитів в Україні.

Список літератури

1. Сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
2. Лендел М. А. Тенденції трудової міграції з України до країн СНД / М. А. Лендел // Науковий вісник Ужгородського університету Серія «Економіка». 2011. — Спецвип. 33 (ч. 2). — С. 152—158.